

Pożegnanie z oswojonym światem

„Interesuje mnie nowa rola, jaką musi znaleźć lub wymyślić sobie człowiek wobec katastrofy klimatycznej i wielu innych katastrof” – mówi pisarka Maria Karpińska.

⇒ [Julia Kapała](#)

Maria Karpińska zadebiutowała w 2020 roku zbiorem opowiadań *Żywopłoty* (wyd. W.A.B.), za który otrzymała Nagrodę im. Cypriana Kamila Norwida. Dwa lata później wydała swoją drugą książkę *Ucichło* (wyd. W.A.B.). Poza pracą prozatorską jest też recenzentką literacką, a jej teksty publikowane są m.in. w „Vogue’u”.

W 2024 roku Karpińska była rezydentką Goyki 3 Art Inkubatora. Podczas dwumiesięcznego pobytu w Sopocie pracowała nad nową książką o roboczym tytule *Pożegnanie z wodą*. W twórczości Karpińskiej wyraźny jest motyw przemijającego czasu, wspomnień, przyjaźni i rodzicielstwa. Nastoletnie wakacje, woda, dziecięce zachwyty i rozczarowania to egzystencjalne zagadnienia, które autorka bierze na tapet, rozkłada na czynniki pierwsze, stawiając w tle rodzinę, relacje międzyludzkie i tęsknotę – zarówno za tym, co było, jak i za tym, co nigdy się nie wydarzyło.

Niepokój i pożegnanie

Sama pisarka podkreśla, że istotny w jej twórczości jest pewien impuls ze strony świata przyrody, który zmusza człowieka, by zredefiniował swoje miejsce w świecie. W *Żywopłotach* tym impulsem były rośliny (udomowione, takie jak tytułowy żywopłot czy rośliny umieszczone w palmiarni), w *Ucichło* nieco szalone ptaki, a w najnowszej książce woda. „Interesuje mnie nowa rola, jaką musi znaleźć lub wymyślić sobie człowiek wobec katastrofy klimatycznej i wielu innych katastrof, dlatego moje książki przesiąknięte są podskórnym poczuciem niepokoju i atmosferą pożegnania ze światem, który znamy i oswoiliśmy” – podkreśla.

Żywopłoty zostały zaklasyfikowane jako zbiór opowiadań, choć sama autorka woli mówić o nich jako o powieści w siedmiu rozdziałach. W *Ucichło* powieściowość utworu jest już bezdyskusyjna, choć Karpińska bawi się formą i odżegnuje od linearności. Książka podzielona jest na trzy części, każda z odmienną narracją. Główny bohater szuka pomocy w terapii, która

staje się pretekstem do opowiedzenia historii jego życia. Historii, jak sam podkreśla – smutnej. To opowieść o przyjaźni i trudach ludzkich relacji, zatopionych w naszych wspomnieniach. O przeszłości, która zależy od nas: „To, jak wygląda nasza przeszłość, to kwestia osobistej decyzji, a nie obiektywnego biegu zdarzeń. (...) Można dokonać czegoś na kształt korekcji barwnej na starych filmach, parę zdjęć wyrzucić z albumu, inne podrasować w Photoshopie i proszę – wyrastasz ze szczęśliwych, dobrych dni o nasyconych, ale wciąż spokojnych barwach” – konstatuje główny bohater.

Czekanie na sztorm

Nie bez znaczenia w *Ucichło* jest motyw wody – uczestniczki przygód i obserwatorki dramatów. *Pożegnanie z wodą*, najnowsza książka Karpińskiej, powstawała między innymi nad morzem, w Sopocie, w ramach rezydencji artystycznej na Goyki 3. Jak przyznaje, ten pobyt dał jej możliwość dopracowania opowiadań, których załączki pojawiły się w jej głowie jeszcze przed przyjazdem do Trójmiasta. „Historie, które poznałam na miejscu, odbyte spacer, napotkani ludzie – wszystko to

Maria Karpińska była rezydentką Goyki 3 Art Inkubatora w 2024 roku.
Fot. Jędrzej Sokołowski

”

To opowieść o przyjaźni i trudach ludzkich relacji, zatopionych w naszych wspomnieniach. O przeszłości, która zależy od nas...

miało przemożny wpływ na powstające teksty i znalazło w nich pewne odbicie” – dodaje. W listopadzie 2024 roku w eseju podsumowującym czas spędzony w Sopocie pisała, że czeka na sztorm i na dzika – które jednak się nie pojawiły. Zamiast tego powstało kilka opowiadań o wodzie. Dla niej – przyjezdnej – może być ona ciągłym punktem odniesienia: „Woda z czasem będzie coraz bardziej widoczna, głośniejsza i problematyczna. Wyznaczy linię nowych – i jednocześnie starych jak świat – podziałów. Tam, gdzie będzie jej za mało, i tam, gdzie zrobi się jej za dużo” – pisze Karpińska.

» [Spotkanie z Marią Karpińską odbędzie się w piątek, 22 sierpnia, o godzinie 17.00 w parku na Goyki w ramach cyklu AiR Goyki 3. Rozmowę poprowadzi Aleksander Hudzik.](#)

”

Pisarka podkreśla, że istotny w jej twórczości jest pewien impuls ze strony świata przyrody, który zmusza człowieka, by zredefiniował swoje miejsce w świecie.

Lęki i pragnienia millenialsów

Bohaterka powieściowego debiutu Lavinii Braniște ma trzydzieści kilka lat, niedokończony doktorat i pracę, której nienawidzi. W świecie, który obiecywał spełnienie, uczy się przetrwania.

⇒ [Justyna Grochal](#)

„Przytłacza mnie moja samotność na tej błotnistej planecie, jaką jest plac budowy” – stwierdza już na pierwszych stronach powieści *Wewnętrzny zero* Cristina, jej główna bohaterka. Autorka książki, rumuńska prozaiczka, poetka i tłumaczka Lavinia Braniște (rocznik 1983), portretuje w niej pokolenie millenialsów, próbujących odnaleźć się w świecie, który zamiast obiecywanego spełnienia przyniósł rozczarowanie.

Synowie i córki targetu

Cristina to trzydziestokilkulatka z Bukaresztu. Pracuje jako sekretarka w firmie budowlanej, choć kompetencje ma znacznie wyższe: zna języki, robiła dwie magisterki, po trzech latach porzuciła doktorat. Ma nad sobą szefową tyrankę, którą „rozpiera duma, że jest kobietą w tym męskim świecie”.

Jako narratorka Cristina przeprowadza nas przez monotonię własnego życia. Chodzimy z nią do pracy, której nie lubi („czuję toksyny w mięśniach przez osiem godzin dziennie”), uczestniczymy w męczących rozmowach z kolegami z biura („milczę jak grób, to do mnie wszyscy przychodzą wylewać swoje żale”) i weekendowych imprezach w klubie („grono ludzi w pięknych ubraniach i z duszą w opłakanym stanie, w tym pozbawionym nadziei oceanie”).

Wychowana przez samotną matkę, która wyemigrowała za pracą do Hiszpanii, uwikłana w wieloletnią relację na odległość, w której wszelka inicjatywa leży po jej stronie, Cristina żyje z poczuciem alienacji i nieadekwatności. Czuje, jakby utknęła w wewnętrznej pustce, gdzieś pomiędzy stanem depresyjnym a poczuciem wypalenia. Jakby była gościem we własnym życiu.

„To jest świat, w którym nie możesz nie chcieć się rozwijać, jesteście synami i córkami targetu. Moim targetem jest to, by przetrwać każdy dzień, wyjść o godzinie piątej jak pies spuszczonej ze smyczy w parku i pobiec, wytarzać się w martwych wronach, żeby zgubić swój zapach” – stwierdza z przekąsem i ironią.

Bez upiększeń

Lęki Cristiny to w dużej mierze lęki i pragnienia pokoleniowe. Opowiadając swoją codzienność, odmalowuje szerszą potrzebę elementarnego bezpieczeństwa, przynależności i stabilizacji.

Pisze: „Staję na końcu alei, na którą wychodzą nowe bloki, strzeżona z jednej strony przez perfekcyjny rząd tuż. Spoglądam do góry na

nieruchome balkony i na ciężkie niebo nad nimi, z którego zaraz coś spadnie. Nagle podnosi się barierka i jakiś samochód chce wyjechać. Schodzę na bok i ogarnia mnie wstyd, że ktoś przyłapał mnie na tym, jak pożądam życia innych. A właściwie to nie życia, tylko domu. Kawalerki”.

W powieści Braniște skupia się na życiu wewnętrznym bohaterki, fabuła rozwija się raczej poprzez myśli i refleksje Cristiny niż przez dynamiczną akcję. Ta zwykłość codzienności w pewien sposób staje się polem do egzystencjalnych napięć i rozczarowań. Autorka portretuje rzeczywistość współczesnej Rumunii bez upiększeń – często w sposób oszczędny, intymny, okraszony ironią.

Najciekawsza pisarka młodego pokolenia

Wewnętrzny zero (Wydawnictwo Universitas, tłum. Olga Bartosiewicz-Nikolaev) to pierwsza powieść Braniște. Wcześniej wydała tom poezji i zbiory opowiadań. Książka odniosła spory sukces czytelniczy w kraju i przyniosła autorce miano jednej z najciekawszych rumuńskich pisarek młodego pokolenia. Przetłumaczono ją na niemiecki, polski i hiszpański. W 2024 roku powieść na ekrany kin przeniósł rumuński reżyser Eugen Jebeleanu.

» [Spotkanie z Lavinia Braniște odbędzie się w piątek, 22 sierpnia, o godz. 14.00 w Państwowej Galerii Sztuki w ramach pasma DRUM BUN!. Poprowadzi je Georgina Gryboś.](#)

Lavinia Braniște opisuje współczesną Rumunię oszczędnie i z ironią.
Fot. Adi Bulboacă

Opowieść o spotkaniu

Jak szybko oceniamy innych, nie znając ich historii? Opowieści Macieja Pisuka prosto z „przeklętej” ulicy na warszawskiej Pradze uruchamiają wrażliwość i dają do myślenia.

⇒ [Anna Nicz](#)

W świecie, który przyspiesza, upraszcza i zamienia ludzi w etykiety, Maciej Pisuk przypomina, że sztuka może być narzędziem empatii. I że spotkać to coś innego niż zobaczyć. „Spotkanie jest wydarzeniem powodującym określone skutki etyczne, jest zawsze bezpośrednią relacją twarzą w twarz. Bohaterowie moich zdjęć posiadają rzecz niezwykłą: mają twarze” – mówił w rozmowie z kwartalnikiem „Fotografia”. Opowiadał o zdjęciach, które robił na ulicy Brzeskiej, „przeklętej” ulicy warszawskiej Pragi, która dla wielu nadal jest symbolem wszystkiego, co najgorsze po prawej stronie Wisły.

Ciągnęło mnie do nich

Maciej Pisuk nie był człowiekiem z zewnątrz – sam mieszkał na Brzeskiej. Problemy finansowe i zdrowotne doprowadziły go do punktu, w którym trudno było mu „normalnie” funkcjonować. Zaczął fotografować to, co widzi z okna. Później zaczął robić zdjęcia sąsiadom. A jeszcze później wchodzić do ich światów. „Nie chcę, żeby to zabrzmiało źle, ale czułem się przegrany i czułem, że ci ludzie, na których patrzyłem z okna, są przegrani tak samo jak ja. Ciągnęło mnie do nich” – mówił w rozmowie z „Przekrojem”. Brzeska go przyjęła. „Jak człowiek jest w złej kondycji, to to widać. Taki człowiek nie generuje agresji” – mówił [culture.pl](#).

Jak opowiedzieć Brzeską

Do stworzonej przez siebie galerii twarzy ulicy Brzeskiej Maciej Pisuk z czasem dopisał historię. To właśnie one składają się na *Staniemy się tacy jak on. Głosy z przeklętej ulicy* (wyd. Cyranka). Prozę prostą i brutalną. Taką, która momentami naprawdę boli.

Autor fotografuje i opowiada Brzeską pełną biedy, przemocy i połamanym życiorysów. Nie estetyzuje nędzy, ale dokumentuje godność, współobecność. Jego bohaterowie kradną, sięgają po przemoc, sami poddawani są przemocy. Opowiadają o swoich rodzinach, skomplikowanych relacjach, nadziejach, brutalnym świecie, w którym żyją. Często z dużą szczegółowością.

Co szybko rzuca się czytelnikowi w oczy, Pisuk nie ocenia, nie stygmatyzuje. Nie szuka sensacji czy egzotycznej biedy. Działa dopiero, gdy osoba mu zaufa i na to pozwoli. Przez tę ostrożność w działaniu Pisuka czytelnikowi wydaje się, że jego proza pisana była powoli, a autor przykładął dużą wagę do tego, który szczegół trzeba zapisać, a o którym lepiej nie wspominać. Stąpając

po cienkim lodzie, autor wchodził w najbardziej intymne sfery życia mieszkańców Brzeskiej. Nie po to, by się przyglądać, ale po to, by rzetelnie dokumentować.

» Spotkanie z Maciejem Pisukiem odbędzie się w piątek, 22 sierpnia, w kościele ewangelickim Zbawiciela o godz. 15.30 w paśmie MY. Poprowadzi je Anna Dudzińska.

”

Co szybko rzuca się czytelnikowi w oczy, Pisuk nie ocenia, nie stygmatyzuje. Nie szuka sensacji czy egzotycznej biedy. Działa dopiero, gdy osoba mu zaufa i na to pozwoli.

Scenarzysta i fotograf Maciej Pisuk zadebiutował jako reportażysta. Fot. z archiwum autora

Chaos – metafora współczesnego życia?

Teo od 16 do 18 to odważna, złożona, wręcz wizjonerska opowieść o kobiecie, której życie obfituje we wzloty i upadki. Raluca Nagy w nowatorski, czasami szokujący sposób ukazuje absurd i trudy życia, a także umiejętnie wplata polityczne i społeczne spostrzeżenia.

⇒ [Klaudia Czaboryk](#)

Raluca Nagy jest rumuńską antropolożką i pisarką. W 2018 roku zadebiutowała powieścią *Koń w morzu łabędzi*, która zdobyła m.in. nagrodę literacką im. Sofii Nădejde przyznawaną piszącym kobietom. Jej druga powieść *Teo od 16 do 18* (w Polsce ukazała się w przekładzie Olgi Bartosiewicz-Nikolaev nakładem Wydawnictwa Pauza) była nominowana do kilku rumuńskich nagród i znalazła się wśród finalistów Nagrody Literackiej Unii Europejskiej (2022).

Życie Teo

Teo, tytułowa bohaterka, ma za sobą trudne dzieciństwo, liczne problemy zdrowotne i poczucie, że jest inna. Towarzyszymy jej w różnych etapach życia – młodość, studia, praca, małżeństwo. W czasie studiów rozpoczyna pracę w agencji wiążącą się z nieustannymi podróżami do innych miast, którym kobieta nadaje własne nazwy, co wzmaga wrażenie chaosu i odrealnienia. Teo zdaje się tworzyć i żyć we współczesnej wieży Babel. Z każdym nowym doświadczeniem i wydarzeniem sprawy przyspieszają i wymykają się spod kontroli – zarówno w życiu osobistym, jak i zawodowym. Miłość, przemoc, skrajne uczucia, a nawet bliskie spotkanie ze śmiercią – Teo żyje w ciągłym pędzie i zagubieniu.

Co ciekawe, powieść Nagy bywa odczytywana jako feministyczna reinterpretacja Biblii, ponieważ losy Teo i Jezusa są podobne. Ponadto w *Teo od 16 do 18* pojawiają się wszyscy apostołowie – w książce ich imiona są podawane w różnych językach, w zależności od okoliczności, w jakich Teo ich spotyka.

Powieść Nagy jest wielowarstwowa i pełna pytań, na które czytelnicy, tak jak Teo, muszą odpowiedzieć sami.

Drugie dno

Teo od 16 do 18 to książka pełna niedomówień i podwójnych znaczeń, która zaskakuje od pierwszej strony. Sam tytuł jest intrygujący i stanowi nawiązanie do filmu *Cléo de 5 à 7* Agnes Vardy, reżyserki, jednej z czołowych przedstawicielek francuskiej nowej fali. Główna bohaterka tej filmowej opowieści dowiaduje się, że może być chora na raka,

Raluca Nagy była finalistką Nagrody Literackiej Unii Europejskiej w 2022 roku.
Fot. z archiwum autorki

a dwugodzinne oczekiwanie na wyniki staje się czasem, w którym Cleo dokonuje przewartościowania swojego dotychczasowego życia.

Teo, bohaterka powieści Nagy, również musi zmierzyć się z diagnozą, która zmienia wszystko. W trakcie lektury odkrywamy, że tytułowe 16 i 18 to odniesienia do rodzajów wirusa HPV, które wykazują największy potencjał kancerogeny i są odpowiedzialne za około 70% przypadków raka szyjki macicy na świecie.

Kolejnym zaskoczeniem jest sam język książki, który jeszcze bardziej podkreśla powszechny chaos – autorka posługuje się wieloma różnymi czcionkami, językami, stylami, grammi słownymi i humorem, kwestionując tradycyjną formę powieści i nadając tekstowi bardzo współczesny charakter.

» [Spotkanie z Raluca Nagy odbędzie się w piątek, 22 sierpnia, o godz. 16.00 w Państwowej Galerii Sztuki w ramach pasma DRUM BUN!](#)
Poprowadzi je Paulina Małochleb.

”
Teo, bohaterka powieści Nagy, musi zmierzyć się z diagnozą, która zmienia wszystko.

Zrozumieć świat młodych

Justyna Suhecka powróci na Literacki Sopot. Tym razem nie w roli prowadzącej, a gościni.

⇒ [Małgorzata Muraszko](#)

Na początek trochę prywaty. Z Justyną Suhecką znamy się od kilku lat, jeszcze z pracy w redakcji „Gazety Wyborczej”. Zawsze pełna energii i ze szczerym uśmiechem, Justyna z wielką pasją opowiadała o edukacji i literaturze – dwóch dziedzinach, w których się specjalizuje.

Nie znam drugiej tak kompetentnej osoby, która w prosty i przystępny sposób opowiada o edukacji i walczy o młodych i ich sprawy. I chociaż moja przygoda z edukacją już się zakończyła, to kierując się powiedzeniem, że człowiek uczy się całe życie, regularnie czytałam jej teksty o edukacji.

Ze zrozumieniem i czułością

Książki jej autorstwa – *Young power! 30 historii o tym, jak młodzi zmieniają świat*; *Nie powiem ci, że wszystko będzie dobrze*; *Pokolenie zmiany. Młodzi o sobie i świecie, który nadejdzie*; *Cała nadzieja w szkole* – z miejsca są bestsellerami. Bo Suhecka, jak nikt inny, potrafi pisać o młodych i ich problemach z troską i czułością, dużym zrozumieniem i szacunkiem. Bo jak sama wielokrotnie zapewniała – młodzi są przyszłością.

„Czasem młodzi ludzie słyszą od nas: jak pójdziesz na studia, to zobaczysz, a jak będziesz pracować, to dowiesz się, co to jest stres. O przyjaciółkach też zresztą tak mówią: a jak już zmienisz szkołę, to na pewno sobie kogoś znajdziesz; teraz ucz się chemii, na przyjaciół czy szukanie

miłości będzie jeszcze czas. I tak dalej” – mówiła Suhecka w rozmowie z portalem TVN24. „A życia nie da się odłożyć na później. To, czego uczymy się w latach dziecięcych i nastoletnich, owszem, przyda nam się w dorosłości, ale to nie powinno być głównym celem edukacji. Jej celem musi być dobre życie już tu i już teraz. Zarówno w zakresie zdobywania wiedzy, jak i budowania relacji, kształtowania się nawyków czy charakteru”.

Sojuszniczka młodych

Justyna Suhecka jest sojuszniczką młodych. W 2024 roku została wyróżniona Nagrodą Korczaka w kategorii liderzy, przyznawaną osobom działającym na rzecz praw dzieci, równej i przystępnej edukacji, tworzących środowisko sprzyjające rozwojowi i ochronie interesów najmłodszych obywateli. I to właśnie o nich porozmawia z Karoliną Kozłowską, bookstagramerką i promotorką literatury znaną jako Karateusz, w ramach tworzonego przez nią pasma Literacki Young Adult.

Spotkanie z Justyną Suhecką nie będzie lekcją wychowawczą. Nie będzie pogadanką pani psycholog na szkolnym apelu. Będzie czułą i wnikliwą rozmową z osobą, która swoje zawodowe życie poświęciła na rozumienie młodych i dopuszczanie ich do głosu. Bo szkoła to nie tylko testy i sprawdzanie wiedzy, to nie tylko oceny i czerwone paski, szkoła to relacje. I coraz bardziej rozumiemy, że ocenianie wartości młodych ludzi przez dawanie im stopni w skali od 1 do 6 niekoniecznie działa na czyjąkolwiek korzyść.

» [Spotkanie z Justyną Suhecką odbędzie się w piątek, 22 sierpnia, o godz. 17.00 w Sopotecce w ramach pasma LITERACKI YOUNG ADULT.](#)
Poprowadzi je Karolina Kozłowska.

Justyna Suhecka jak nikt inny pisze o edukacji, młodzieży i ich problemach.
Fot. Wojtek Biały

Świat sklejony z metafor

Artystka totalna, której twórczość zdaje się nie znać granic gatunkowych. Bo i komu one potrzebne? Pisarka, rysownicza, scenarzystka. Każda z tych ról jest integralną częścią jej autorskiego świata. Poznajcie Weronikę Stencel.

⇒ [Anna Nicz](#)

W jej debiutanckiej powieści *Obiturianci* (wyd. Ni-sza) znajdziemy pokaz tego, co stanowi o sile jej języka i wyobraźni: absurd, klaunadę, melancholię, bunt wobec norm i konwencji, a także unikalny ton, który wymyka się klasyfikacjom. To książka osobliwa i odważna.

Na granicy absurdu i wzruszenia

Obiturianci to prozatorski debiut Stencel. Autorka tworzy w nim świat sklejony z metafor. Książka jest zbudowana z krótkich form, obrazów, językowych wynalazków i ilustracji. Autorka przedstawia czytelnikom galerię dziwacznych postaci: Jarmarcznego Boksera, Damę Pieskową czy Bebona Gruchatego. Wyposaża ich w cechy groteskowe i zarazem głęboko ludzkie. Bohaterowie Stencel poruszają się na marginesie – kwestionują język, społeczne oczekiwania, narracje o tym, jak powinno wyglądać życie. Zamiast szukać ukojenia w diagnozach i racjonalnych porządkach, wolą błędzić.

Klaun, który boli i śmieczy

Motyw klauna, obecny w literackim i wizualnym świecie Stencel, nie jest przypadkowy. Autorka przyznaje, że pociąga ją ambiwalencja tej figury: jego komizm i zarazem przerażająca, maskowana smutkiem twarz. Klaun u Stencel nie jest postacią rozrywkową. To figura graniczna, paradoksalna, która zamiast opowiadać o bólu wprost, rozkłada go na czynniki pierwsze w języku metafor i karykatur. Stworzone przez Weronikę Stencel ilustracje nie są tylko dodatkiem do książki, lecz pełnoprawnym elementem opowieści.

”
Zamiast szukać ukojenia w diagnozach i racjonalnych porządkach, wolą błędzić.

Wyobraźnia jako forma oporu

Weronika Stencel nie szuka dla siebie miejsca w jednym środowisku czy etykietce. Jest artystką transdyscyplinarną. Rezygnuje z przynależności do jakiegokolwiek nurtu. Choć *Obiturianci* to debiut, Stencel już zdążyła wypracować sobie rozpoznawalny styl. Autorka nie ukrywa, że interesują ją figury niejednoznaczne, że fascynuje ją napięcie między śmiesznością a tragedią. Nie jest to literatura łatwa ani oczywista, ale daje przestrzeń tym, którzy nie mieszczą się w sztywnych ramach opowieści. Twórczość Stencel to artystyczne „pomiędzy”: między

literaturą a rysunkiem, światem realnym a wyobrażonym. Jej bohaterowie istnieją gdzieś „w środku brzucha”, pośród ścian i organów, gdzieś na granicy.

» [Spotkanie z Weroniką Stencel odbędzie się w sobotę, 22 sierpnia, o godz. 16.00 w księgarni Smak Słowa w ramach pasma DEBIUTY. Poprowadzi je Joanna Borowik.](#)

Weronikę Stencel fascynuje napięcie między śmiesznością a tragedią.
Fot. Szymon Sokołowski

Awers i rewers

Eliza Kącka opowiada o miłości i relacji opartej na wzajemnym zrozumieniu. Nawet jeśli nie wszystko jest zrozumiałe.

⇒ Filip Fierek

Esej? Proza autobiograficzna? Autofikcja? Coś pomiędzy? Całe szczęście w przypadku książki Elizy Kąckiej nie musimy odpowiadać na to pytanie, bo – po pierwsze – chyba niewiele byłoby z tego pożytku, a po drugie – gra toczy się tu o zgoła inne stawki.

Wczoraj byłaś zła na zielono (wyd. Karakter) otwiera rozmowa narratorki z „gościem z pomocy społecznej”, który przyjechał do niej do domu, by zabrać niepotrzebne już rzeczy córki. „Wykorzystałam chwilę – wyznaje osoba mówiąca w tym tekście – gdy [córka] pojechała na szkolną wycieczkę. Chciałam mieć wolność decydowania”. Z takich właśnie scen – czasem niepozornych, ale w gruncie rzeczy wysyconych różnymi znaczeniami – utkana jest ta książka.

Jak pisać o neuroróżnorodności?

Kącka testuje w niej granice pisania o neuroróżnorodności, na przykład wtedy, gdy zastanawia się nad pojęciem opresyjnej normy i jej rewersem – tym, co nienormatywne. „[...] kto tu jest jeńcem siedzącym w półmroku i śledzącym przemykające po ścianie jaskini cienie? Jeńcem przykutym do swojej perspektywy i tego nieświadomym? Wiem, filozof inaczej opowiada tę bajkę, podbieram mu sam obraz, by pytać: ja – czy ona?”. Odwołując się do platońskiej metafory jaskini, autorka stawia zasadnicze pytanie o społeczne konstrukcje wyznaczające granice między tym, co medycyna klasyfikuje jako wzorcowe, a tym, co umieszcza poza tą przestrzenią.

Kącka pisze o matczynych lękach i próbach spojrzenia na świat oczami dziecka, ale w przeciwieństwie do wielu innych książek poświęconych spektrum autyzmu nie jest to literatura terapeutyczna. To przede wszystkim opowieść o miłości i relacji opartej na wzajemnym zrozumieniu, interesująca – przez wzgląd na oryginalną poetykę – także dla tych, którym obce jest doświadczenie bycia matką.

» [Spotkanie z Elizą Kącką odbędzie się w piątek, 22 sierpnia, o godz. 15.00 w parku na Goyki w ramach pasma NOGAŚ W PARKU. Poprowadzi je Michał Nogaś.](#)

Eliza Kącka zastanawia się nad tym, co medycyna umieszcza poza normą.
Fot. Grażyna Makara

”

Kącka pisze o matczynych lękach i próbach spojrzenia na świat oczami dziecka, ale w przeciwieństwie do wielu innych książek poświęconych spektrum autyzmu nie jest to literatura terapeutyczna.

Prowincjonalne mitologie

Patryk Zalaszewski tworzy własną mitologię północy. Akcję swoich opowiadań osadza nad morzem. I jest to osadzenie bardzo owocne.

⇒ *Filip Fierek*

Bez wątpienia w modzie są ostatnio literackie opowieści o prowincji, często niestroniące od realizmu magicznego: od *Podkrzywdzia* Andrzeja Muszyńskiego, przez *Zimowlę* Dominiki Słowik i *Kąkol* Zośki Papużanki, aż po *Lunetę z rybiej głowy* Patryka Zalaszewskiego (wyd. Czarne).

O ile jednak Muszyński kreował, korzystając ze schulzowskiej poetyki, mitologię południowej Polski, o tyle Zalaszewski zwraca się ku północy i osadza akcję swoich opowiadań nad morzem.

Język, który pulsuje

Zresztą „akcja” to za dużo powiedziane – każda z jego próz ma wprawdzie jakieś węzłowe punkty popychające historie do przodu, lecz najwięcej dzieje się tu w języku wytwarzającym specyficzną atmosferę miejsca. On pulsuje – jak brzuch Bałtyku, który „unos się ciężko, wdech, wydech”, determinując nie tylko lokalny krajobraz, ale i często losy poszczególnych bohaterów.

Kilka opowiadań szczególnie się wyróżnia. Tekst otwierający zbiór zaskakuje już samym conceptem – to historia znikającego dziadka, który z wojny przywiózł ze sobą traumę, a jego rozpisany na etapy rozpad polega nie tylko na wycofywaniu się w głąb siebie, lecz także na dosłownym gubieniu części ciała, przez co z dnia na dzień jest go coraz mniej. Bohater tego opowiadania to zresztą dobry przykład, jak niestereotypowo autor konstruuje swoje postaci: dziadek jest co prawda doświadczony przez wojnę, ale jednocześnie pozostaje oprawcą dla żony.

Równie poruszająca jest historia samotnego Stasia Bawołka, któremu koledzy z przystani wycięli kawał – zaczęli wysyłać listy miłosne, których nadawczynią była rzekomo zakochana w bohaterze dziewczyna.

Owocne tworzenie mitologii

Zbiór opowiadań Zalaszewskiego pokazuje – po pierwsze – że wbrew obiegowej opinii, a może nawet znużeniu czytelniczej publiczności literaturą małych ojczyzn, niektóre polskie regiony wciąż pozostają literacko niezagospodarowane. A po drugie – że próby wytworzenia dla nich własnych mitologii nadal mogą być owocne.

» [Spotkanie z Patrykiem Zalaszewskim odbędzie się w piątek, 22 sierpnia, o godz. 16.00 w księgarni Smak Słowa w ramach pasma DEBIUTY. Poprowadzi je Marta Pilarska.](#)

”

Zalaszewski zwraca się ku północy i osadza akcję swoich opowiadań nad morzem.

Patryk Zalaszewski zadebiutował zbiorem opowiadań, za który otrzymał nominację do Nagrody im. Witolda Gombrowicza. Fot. z archiwum autora

Na Literackim Sopocie w piątek także:

Inga Iwasiów wraca z *Bambino*

W cyklu POWROTY przypominamy książki, które z różnych względów przeszły bez echa lub zostały zapomniane, a warto do nich wrócić. Jedną z takich pozycji jest *Bambino* Ingi Iwasiów. Książkę, która po raz pierwszy została wydana w 2008 roku, w wersji poprawionej i rozszerzonej przez autorkę wydało przed rokiem wydawnictwo Drzazgi. Maria, Janek, Anna i Stefan do Szczecina przyjechali po wojnie. Nie była to ich decyzja, ale tak zdecydowała historia, przesuwając granicę i wyrывая ludzi z zamieszkiwanych przez nich terenów. W zgruzowanym mieście chcą zacząć od nowa: kochać, śmiać się, mieć dzieci, jeździć nad morze. Nie mają tu nikogo, ale ich drogi krzyżują się w barze Bambino, w którym część z nich pracuje, a część tam zachodzi.

» [Spotkanie z Ingą Iwasiów odbędzie się o godz. 13.30 w kościele ewangelickim Zbawiciela w ramach pasma POWROTY. Poprowadzi je Marta Perchuć-Burzyńska.](#)

Inga Iwasiów w powieści *Bambino* opisuje Szczecin po wojnie. Fot. z archiwum autorki

Artur Domośłowski wraca do spraw, które stały się jego znakiem rozpoznawczym. Fot. Albert Zawada

Artur Domośłowski i rewolucje

Dwadzieścia lat po premierze kultowej *Gorączki latynoamerykańskiej* Artur Domośłowski – już jako uznany pisarz z ogromnym dorobkiem – wraca do spraw, które stały się jego znakiem rozpoznawczym, oraz miejsc, z których przed laty wyruszał w swoją pisarską podróż. Opisuje je w reportażu *Rewolucja nie ma końca. Podróże w krainie buntu i nadziei*, gdzie łączy historie pojedynczych ludzi opowiedziane z reporterską wrażliwością na szczegóły i panoramiczne obrazy krajów, miast lub całych społeczności namalowane z rozmachem pisarza eseisty. Wielka latynoamerykańska summa autora.

» [Spotkanie z Arturem Domośłowskim odbędzie się o godz. 17.30 w kościele ewangelickim Zbawiciela w ramach pasma h/HISTORIA. Poprowadzi je Dagny Kurdwanowska.](#)

Czytanie performatywne

Stop the tempo (tłum. Radosława Janowska-Lascar) przedstawia historię trójki młodych ludzi, którzy sfrustrowani powierzchownością współczesnego społeczeństwa, decydują się na radykalny protest, desperacko poszukując sensu w świecie zdominowanym przez konsumpcję. Pokazując ich rozterki i działania, sztuka porusza temat alienacji i potrzeby autentyczności w nowoczesnym społeczeństwie. W czytaniu wystąpią Julia Ostaszewska, Jan Popis i Ewelina Stańczyk, a opracowanie muzyczne

przygotuje Marcin Jankowski. Reżyseruje Piotr Jankowski.

» [Stop the tempo Gianiny Cărbunariu, reż. Piotr Jankowski, występują: Julia Ostaszewska, Jan Popis, Ewelina Stańczyk; piątek, 22 sierpnia, godz. 19.00, park na Goyki.](#)

Początek nowej fali

W piątek na Literackim Sopocie pokaz filmu *Śmierć pana Lăzărescu*, który dał początek rumuńskiej nowej fali i rozpoczął modę na rumuńskie kino. Film z 2005 roku opowiada o starszym mężczyźnie, który w nocy wzywa pogotowie i rozpoczyna dramatyczną wędrówkę po szpitalach, gdzie biurokracja i obojętność stopniowo skazują go na tragiczny los. Hipnotyzująca realistyczna narracja i surowa estetyka czynią z filmu przenikliwą krytykę systemu opieki zdrowotnej i wstrząsające studium samotności. Film Puiu nagrodzono na międzynarodowych festiwalach, między innymi w Kopenhadze, Chicago i Reykjavíku, zdobył także nagrodę dla najlepszego filmu w sekcji Un Certain Regard festiwalu w Cannes.

» [Pokaz filmu *Śmierć pana Lăzărescu*, reż. Cristi Puiu, odbędzie w piątek, 22 sierpnia, o godz. 20.00 w Goyki 3 Art Inkubatorze. Prelekcja: Paweł Biliński.](#)

Redaktorka naczelna: Małgorzata Muraszko

Zespół redakcyjny: Magdalena Bojanowska, Klaudia Czaboryk, Filip Fierek, Justyna Grochal, Julia Kapała, Anna Nicz

Korekta: Agnieszka Kochanowska

Projekt graficzny i skład: Anita Wasik

Napisz do nas: redakcja@literackisopot.pl

Wszystkie materiały objęte są prawem autorskim. Przedruk lub kopiowanie całości lub fragmentów materiałów możliwy jest wyłącznie za wcześniejszą pisemną zgodą wydawcy – Goyki 3 Art Inkubatora.

Dofinansowano ze środków Miasta Sopotu

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

